

TOMASZ DOLATA
Uniwersytet Wrocławski
e-mail: t.dolata@prawo.uni.wroc.pl

Geneza, budowa i ważniejsze rozwiązania ustawy o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych z dnia 5 lutego 1924 roku

Pierwsze akty prawne w II Rzeczypospolitej regulujące problematykę własności przemysłowej¹ dotyczyły prawa patentowego. Stanowiły je: dekret tymczasowy o Urzędzie Patentowym z dnia 13 grudnia 1918 r.² oraz dekrety z dnia 4 lutego 1919 r.: o patentach na wynalazki³, o ochronie wzorów rysunkowych i modeli⁴, o ochronie znaków towarowych⁵. Dekrety te uchylły obowiązujące w poszczególnych dzielnicach przepisy państw zaborczych⁶. Tak szybkie uregulowanie tych materii świadczyło o fakcie, iż ustawodawca doskonale zdawał sobie sprawę z konieczności niezwłocznego ujednoczenia wymienionych przepisów na terenie całej II Rzeczypospolitej. Jednak wkrótce okazało się, że nowe przepisy nie przystają do rzeczywistości prawnej odrodzonego państwa pol-

¹ Do prawa własności przemysłowej tradycyjnie zalicza się uregulowania dotyczące: szeroko rozumianego prawa patentowego, prawa do nazwiska i firmy oraz przepisy dotyczące zwalczania nieuczciwej konkurencji.

² Dz.P.P.P. nr 21, poz. 66. Niektóre postanowienia tego dekretu znowelizowano ustawą z dnia 2 sierpnia 1919 r. o zmianach w dekreście o Urzędzie Patentowym (Dz.P.P.P. nr 67, poz. 410).

³ Dz.P.P.P. nr 13, poz. 137.

⁴ Dz.P.P.P. nr 13, poz. 138.

⁵ Dz.P.P.P. nr 13, poz. 139.

⁶ Co do przepisów państw zaborczych obowiązujących na ziemiach polskich przed odzyskaniem niepodległości zob. bliżej: T. Dolata, *Początki polskiego ustawodawstwa z zakresu ochrony wynalazków, wzorów i znaków towarowych w dwudziestoleciu międzywojennym*, „Prawo” CCCXIV, Wrocław 2012, s. 114.

skiego⁷. W związku z tym jeszcze w grudniu 1919 r. Ministerstwo Przemysłu i Handlu poleciło Urzędowi Patentowemu opracowanie projektu nowej ustawy patentowej. Początkowo prace nad projektem toczyły się pod przewodnictwem radcy Choynowskiego — pełniącego obowiązki prezesa Urzędu. W pracach brali udział ponadto: przedstawiciele rządu, członkowie Urzędu oraz, w charakterze rzeczoznawców, inżynier Skrzypkowski, poseł na Sejm Ustawodawczy — Brun, obrońca patentowy w Berlinie — inżynier Ossowski. Po ustaleniu zasadniczych wytycznych projektu prace przerwano w pierwszej połowie 1920 r. i powrócono do nich dopiero na zaproszenie dra Suchowiaka — nowego prezesa Urzędu Patentowego. Miał on nieco inną koncepcję uregulowania zagadnień dotyczących ochrony wynalazków, wzorów i znaków towarowych. Przedstawił bowiem komisji, w której pracowały wymienione osoby, projekt szeregu ustaw osobno regulujących te zagadnienia. Nie spotkało się to jednak z aprobatą komisji, która zdecydowała, iż lepszym rozwiązaniem będzie skodyfikowanie prawa patentowego w jednej ustawie. Ponadto czynnikiem wymuszającym szybkie uchwalenie ustawy były zobowiązania międzynarodowe Polski, która przystąpiła do Porozumienia Berneńskiego z dnia 30 czerwca 1920 r. w przedmiocie zachowania lub przywrócenia praw własności przemysłowej dotkniętych przez wojnę światową⁸.

Tak więc w związku z koniecznością pilnego wprowadzenia nowych przepisów w zakresie ochrony praw wynalazców, niezależnie od prac trwających w Urzędzie Patentowym, minister przemysłu i handlu zwrócił się z prośbą do prof. Zolla⁹ o opracowanie nowego projektu ustawy patentowej. Uczony ten, przy pomocy prof. S. Wróblewskiego, przygotował projekt ustawy o wyłącznościach przemysłowych i handlowych, który, jako projekt rządowy, złożony został w Sejmie Ustawodawczym w dniu 17 marca 1922 r.¹⁰ Do pierwszego czytania projektu doszło w Sejmie dnia 25 kwietnia 1922 r., następnie został on przekazany do Komisji Przemysłowo-Handlowej. W Komisji projekt ten napotkał zdecydowaną krytykę ze strony posła Bruna, w wyniku której po rozwiązaniu Sejmu Ustawodawczego, przed ponownym wniesieniem projektu do Sejmu, minister przemysłu i handlu zwrócił się z prośbą do Sekcji Prawa Handlowego Komisji Kodyfikacyjnej o wyrażenie opinii o projekcie. Prezes Sekcji — prof. A. Doliński — powierzył referat w tej kwestii prof. Zollowi, a koreferat — prof. Wróblewskiemu. Zoll,

⁷ Zob. bliżej: E.S. Mioszszewicz, *Ustawa o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych*, Warszawa 1924, s. 8–9.

⁸ Szerzej o tym: *ibidem*, s. 10–11.

⁹ Prof. Fryderyk Zoll — wybitny polski uczony, którego koncepcje doktrynalne stanowiły podstawę rozwoju międzywojennego polskiego ustawodawstwa z zakresu praw na dobrach niematerialnych.

¹⁰ Druk Sejmowy Nr 3407 z 1922 r. Z uzasadnienia projektu ustawy wynikało, że podstawowymi powodami, dla których należy uchwalić tę ustawę były: dochowanie przez Polskę zobowiązań międzynarodowych, ożywienie rodzimego przemysłu i handlu, podniesienie uczciwości w relacjach handlowych i wzmocnienie pewności obrotu prawnego — Załącznik 2 do Druku Sejmowego Nr 3407, s. 37–39.

po wszechstronnym zapoznaniu się ze zgromadzonymi w sprawie projektu materiałami i po przeprowadzeniu szerokich konsultacji z aktywnymi w procesie powstawania projektu fachowcami, opracował i przedstawił referat, w którym ujął wiele zmian do projektu. Sekcja Prawa Handlowego w składzie: prezes Sekcji — prof. Doliński, referent — prof. Zoll oraz członkowie: prof. M. Allerhand, prof. T. Dziurzyński, prof. A. Górski, prof. F. Longchamps de Berier, prof. K. Stefko, prof. E. Till, dr Trammer, obradowała nad przedstawionym przez Zolla projektem we Lwowie w dniach 15–24 lutego 1923 r.¹¹ Nadto Ministerstwo Sprawiedliwości reprezentował dr Bühn, Urząd Patentowy — prezes Czaykowski i radca tego Urzędu — Choynowski. W rezultacie tych obrad Sekcja Prawa Handlowego uchwaliła w pierwszym czytaniu projekt Zolla i wysłała go ministrowi przemysłu i handlu, spełniając w ten sposób prośbę ministra o wyrażenie opinii o projekcie¹². Tak przygotowany projekt ustawy o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych, na podstawie uchwały Rady Ministrów z dnia 20 kwietnia 1923 r., minister przemysłu i handlu — Ossowski wniósł do Sejmu w dniu 27 kwietnia 1923 r.¹³ Pierwsze czytanie w Sejmie odbyło się w dniu 18 maja 1923 r., po którym odesłano projekt do prac w Komisji Przemysłowo-Handlowej. Efektem prac tej komisji było sprawozdanie o projekcie ustawy, przedłożone Sejmowi w dniu 12 czerwca 1923 r., w którym to dokumencie uznano, że projekt ustawy oparty jest na właściwych założeniach. Przede wszystkim w sprawozdaniu Komisji potwierdzono trafność wyboru romańskiego (francuskiego) systemu rejestracji i odejścia od systemu germańskiego, na którym opierały się dekrety z 1919 r.¹⁴ Ponadto Komisja uznała celowość przymusu wykonywania wynalazków i wprowadziła szereg poprawek, które nie zmieniały jednak podstawowych koncepcji projektu¹⁵. Dnia 22 czerwca 1923 r. odbyło się w Sejmie drugie czytanie projektu ustawy. Po-

¹¹ Koreferent — prof. S. Wróblewski — nie mógł przybyć do Lwowa.

¹² Konieczność wprowadzenia stosownych przepisów w zakresie ochrony patentowej dostrzegali sami posłowie. W dniu 1 marca 1923 r. poseł Piechocki i koledzy z Klubu Chrześcijańskiej Demokracji złożyli wniosek w sprawie ochrony własności przemysłowej, w którym wzywali rząd do natychmiastowego wprowadzenia w życie przepisów prawnych w dziedzinie ochrony własności przemysłowej. We wniosku stwierdzono, iż „w społeczeństwie polskim panuje poważne zaniepokojenie z powodu szerzących się falsyfikatów towarów wszelkiego rodzaju. [...] Mimo istnienia dekretów o patentach na wynalazki i ochronie znaków towarowych z dn. 4.02.1919 r., nie wydaje się w Polsce dotąd żadnych patentów ani świadectw ochronnych na znaki towarowe i pozostawia przez to cenny dorobek kulturalny wynalazców i przemysłowców bez wszelkiej ochrony, obniżając niesłychanie powagę Państwa wobec zagranicy, zabijając twórczość ojczystą, narażając Skarb na poważne straty” — zob. bliżej: Druk Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej nr 285 z 1923 r.

¹³ Druk Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej nr 493 z 1923 r. — *Projekt ustawy o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych*.

¹⁴ O podstawowych założeniach systemu romańskiego i germańskiego zob. bliżej: T. Dolata, *op. cit.*, s. 111 nn.

¹⁵ Zob. bliżej: Druk Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej nr 606 z 1923 r. — *Sprawozdanie Komisji Przemysłowo-Handlowej o rządowym projekcie ustawy o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych*.

seł sprawozdawca — Trepka podkreślił w swoim przemówieniu zasadność przyjęcia systemu romańskiego i na tym samym posiedzeniu, bez dyskusji, uchwalono projekt ustawy w brzmieniu ustalonym przez Komisję Przemysłowo-Handlową.

Projekt ustawy przesłany został pod obrady Senatu, gdzie przekazano go do Komisji Gospodarstwa Społecznego. W dniu 7 lipca 1923 r. Senat przyjął propozycję senatora Bruna¹⁶ — sprawozdawcy Komisji Gospodarstwa Społecznego — w sprawie zapowiedzenia Sejmowi zmian w projekcie ustawy. Senator Brun zaznaczył jednocześnie, iż poza Komisją Gospodarstwa Społecznego również Komisja Prawnicza Senatu uznała za konieczne włączenie się do prac nad tą ustawą i ze swej strony powołała na referenta senatora Balińskiego. Prace łączonych komisji senackich ukończono w początkach sierpnia i w dniu 16 sierpnia 1923 r. przedłożono Senatowi — *Zmiany proponowane przez Komisję Gospodarstwa Społecznego i Prawniczą do projektu ustawy o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych*¹⁷. Tego samego dnia, po wysłuchaniu przemówień obu referentów: senatora Bruna — w imieniu Komisji Gospodarstwa Społecznego i senatora Balińskiego — z ramienia Komisji Prawniczej, Senat uchwalił wszystkie proponowane zmiany. Podzielono je na: „zmiany ogólne co do całości ustawy, dotyczące wyrazów i zwrotów obcych lub nietrafnych”¹⁸ i „zmiany do poszczególnych artykułów”, wśród których wyróżniono oddzielnie zmiany dokonane przez Komisję Gospodarstwa Społecznego i Komisję Prawniczą. Generalnie przyjęto kilkadziesiąt korekt stylistycznych oraz szereg merytorycznych i dotyczących techniki kodyfikacyjnej. Za najważniejszą zmianę uznać trzeba wprowadzenie postępowania wywoławczego. Dokonane przez Senat zmiany nie oddają jednak oceny projektu wyrażonej przez obie senackie komisje w „Motywach do poprawek Nr 1” stanowiących załącznik do Druku Senatu Rzeczypospolitej Polskiej nr 9. Stwierdzono tam, iż:

patenty wydawane w Polsce na zasadzie obecnego projektu prawa o patentach, pod tym jedynie względem nie będą się różniły od patentów wydawanych we Francji systemem romańskim, rejestrowanym, że będą, jak one, rów-

¹⁶ Wcześniej posła.

¹⁷ Druk Senatu Rzeczypospolitej Polskiej nr 9 z 1923 r. — *Zmiany proponowane przez Komisję Gospodarstwa Społecznego i Prawniczą do projektu ustawy o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych*.

¹⁸ Zamiast słów: „nadanie patentu” proponowano „udzielenie patentu”.

Zamiast słów: „nadaje patent” proponowano „udziela patent”.

Zamiast słów: „zgaśnięcie prawa” proponowano „wygaśnięcie prawa”.

Zamiast słów: „gaśnie prawo” proponowano „wygasa prawo”.

Zamiast słów: „estetyczny wzór” proponowano „zdobniczy wzór”.

Zamiast słów: „odnotować, adnotacja w rejestrze” proponowano „zaznaczyć, zaznaczenie w rejestrze”.

Zamiast słów: „rekurs” proponowano „odwołanie się”.

Zamiast słów: „do roku, do miesiąca itp.” proponowano „w ciągu roku, w ciągu miesiąca itp.”.

Zamiast słów: „używacz” proponowano „użytkownik”.

niez bezwartościowe. Poza tym projekt przyjęty przez Sejm, pozbawił ustawę wszystkich dodatnich cech systemu romańskiego, a więc przede wszystkim szybkości i prostoty w procedurze wydawania patentów przez Państwo¹⁹.

Większość Komisji opowiadała się za całkowitą zmianą koncepcji zaproponowanej w projekcie przez Sejm, czyli senatorowie chcieli powrotu do germańskiego systemu obowiązkowego badania nowości wynalazków. Postanowiono jednak nie zmieniać podstawowej zasady przyjętej w projekcie przez Sejm i ograniczyć się tylko do „niezbędnych poprawek i zmian”.

Od drugiej połowy października do listopada 1923 r. zmiany przyjęte przez Senat stały się przedmiotem obrad Sejmowej Komisji Przemysłowo-Handlowej, w której łonie powołano podkomisję celem dokładnego zbadania celowości zaproponowanych przez Senat poprawek. Do prac w charakterze rzeczoznawców zaproszono także senatorów Bruna i Balińskiego. Zgodnie ze sprawozdaniem Komisji Przemysłowo-Handlowej wspólne z senatorami sprawozdawcami obrady doprowadziły do niemal zupełnego uzgodnienia stanowisk co do projektu ustawy. W swych wnioskach co do przyjęcia lub odrzucenia zmian zaproponowanych przez Senat do poszczególnych artykułów projektu ustawy Komisja Przemysłowo-Handlowa wypowiedziała się przeciwko wprowadzeniu postępowania wywoławczego. Uwzględniono natomiast szereg poprawek o mniejszym znaczeniu wprowadzonych przez Senat²⁰.

Ostatecznie ustawę o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych, opartą na rozwiązaniach charakterystycznych dla romańskiego systemu rejestracji (z odpowiednio zmodyfikowanymi ograniczeniami dopuszczającymi, ale nie nakazującymi, badanie wynalazku) uchwalono w Sejmie w dniu 5 lutego 1924 r.²¹ Akt ten wszedł w życie z dniem jego ogłoszenia, tj. 10 kwietnia 1924 r.²² Najważniejszymi zmianami, wprowadzonymi tym aktem prawnym do polskiego prawa patentowego, było odejście od obowiązkowego badania nowości zgłaszanych do opatentowania wynalazków i powołanie, w miejsce przewidzianych w dekreście z 4 lutego 1919 r. wzorów rysunkowych i modeli, instytucji wzorów użytkowych i wzorów zdobniczych.

Omawiana ustawa składała się ze 162 artykułów i dzieliła na cztery części, z których:

- pierwsza — *o patentach na wynalazki* składała się z siedmiu rozdziałów,
- druga — *o wzorach użytkowych i zdobniczych* składała się również z siedmiu rozdziałów,
- trzecia — *o znakach towarowych* zawierała się w ośmiu rozdziałach,

¹⁹ Druk Senatu Rzeczypospolitej Polskiej nr 9 z 1923 r. — *Zmiany...*, s. 24.

²⁰ Druk Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej nr 885 z 1923 r. — *Sprawozdanie Komisji Przemysłowo-Handlowej o uchwalonej przez Sejm ustawie o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych i o zmianach przez Senat w niej dokonanych.*

²¹ Zob. bliżej: Posiedzenie Sejmu nr 96 z dnia 5 lutego 1924 r., s. 29–36.

²² Dz.U.R.P. Nr 31, poz. 306.

— czwarta — *Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej, rzeczniczy patentowi, postanowienia końcowe* mieściła się w trzech rozdziałach.

W części pierwszej — *o patentach na wynalazki* — zawarto przepisy dotyczące:

- patentów na wynalazki; powstania prawa, ograniczenia jego mocy, unieważnienia, wygaśnięcia, umorzenia i wyłączenia (rozdz. 1, art. 1–13);
- praw do patentu (rozdz. 2, art. 14–22);
- ochrony wyłączności patentowej (rozdz. 3, art. 23–26);
- ochrony wolności przemysłowej i handlowej (rozdz. 4, art. 27–29);
- postępowania i właściwości władz (rozdz. 5, art. 30–63);
- opłat (rozdz. 6, art. 64–68);
- postanowień przejściowych, międzynarodowych i dzielnicowych (rozdz. 7, art. 69–78).

Zgodnie z art. 1 ustawy prawo wynikające z patentu stanowiło uprawnienie do wyłącznego korzystania z wynalazku²³ w sposób przemysłowy i handlowy. Powstawało ono przez udzielenie patentu (na obszar całego kraju, na okres 15 lat) przez Urząd Patentowy. Do opatentowania nadawały się wynalazki, które mogły być wykorzystane w sposób przemysłowy i handlowy, z wyjątkiem tych, których stosowanie byłoby sprzeczne z obowiązującym prawem lub dobrymi obyczajami. Od opatentowania wyłączono również środki żywności, lekarstwa i wytwory otrzymywane sposobem chemicznym²⁴ (art. 5). Warunkiem ważności patentu była nowość wynalazku. Wynalazek tracił tę cechę, jeżeli w czasie zgłoszenia w Urzędzie Patentowym był już opublikowany albo na ziemiach polskich stosowany lub na widok publiczny wystawiony w sposób na tyle jasny i jawny, że każdy znawca rzeczy mógł go w przemyśle stosować (art. 3)²⁵. Nadto wyłączono możliwość uzyskania patentu na wynalazek, który został już zgłoszony do opatentowania lub do rejestracji jako wzór użytkowy, jeżeli na podstawie tego zgłoszenia udzielono patentu lub zarejestrowania wzoru (art. 4). Rozstrzygająca dla pierwszeństwa była chwila zgłoszenia wynalazku do Urzędu Patentowego (art. 10).

Okoliczność, że stosowanie pewnego wynalazku wkraczałoby w zakres wynalazku już zgłoszonego bądź opatentowanego lub zgłoszonego względnie zarejestrowanego wzoru użytkowego, nie wyłączała możliwości opatentowania takiego wynalazku, jednak uzyskany patent był patentem zależnym, czyli można było z niego korzystać tylko za zezwoleniem (licencją) właściciela prawa starszego. Dopiero po wygaśnięciu prawa starszego patent taki zamieniał się w niezależny

²³ Przedmiotem ochrony był wynalazek, którego jednak ustawa nie definiowała. Określenie pojęcia wynalazku stanowiło zadanie doktryny.

²⁴ Nie wykluczono jednak opatentowania sposobów ich wytwarzania. Moc patentu udzielonego na pewien sposób wytwarzania rozciągał się także na przedmioty wytworzone bezpośrednio tym sposobem produkcji (art. 6).

²⁵ Wyjątki przewidziano w ust. 3 i 4 tegoż artykułu.

(art. 7). Na ulepszenia lub uzupełnienia opatentowanego już wynalazku właściciel patentu mógł uzyskać zamiast patentu samoistnego — patent dodatkowy, który (w zasadzie) tracił moc z patentem głównym²⁶. Prawo do patentu przysługiwało wynalazcy lub jego następcy prawnemu. Co do zasady, za wynalazcę lub jego następcę prawnego uważano tego, kto pierwszy zgłosił wynalazek do opatentowania (art. 14). W celu uzyskania patentu uprawniony powinien zgłosić pisemnie wynalazek do Urzędu Patentowego (do Wydziału Zgłoszeń)²⁷ w formie przewidzianej w art. 30 i 31. Urząd badał, czy wniosek uprawnionego odpowiadał warunkom formalnym. W razie wykrycia braków wzywano zgłaszającego do ich usunięcia pod rygorem odrzucenia wniosku, wyznaczając stosowny termin. Poza stroną formalną wniosku Urząd Patentowy, w oparciu o art. 5, badał, czy zgłoszony wynalazek nadaje się do opatentowania. Nadto Urząd nie miał obowiązku badania nowości wynalazku ani też ewentualnej jego zależności od starszego prawa. O ile jednak powstałyby w tym względzie uzasadnione wątpliwości, należało w takim przypadku przeprowadzić stosowne dochodzenie i w konsekwencji udzielić lub odmówić udzielenia patentu (art. 33). Przeciw odmownemu załatwieniu wniosku przysługiwało zgłaszającemu odwołanie w terminie 2 miesiące, które to odwołanie należało złożyć w Wydziale Odwoławczym Urzędu Patentowego. Jeżeli badanie wypadło pomyślnie, Urząd Patentowy udzielał patent²⁸, tzn. wydawał zgłaszającemu stosowny dokument zwany patentem. Data dokumentu była dniem udzielenia patentu i od tej daty liczono czas trwania ochrony wynalazku. Udzielenie patentu odnotowywane było w rejestrze patentowym i ogłaszane w specjalnym czasopiśmie urzędowym — w „Wiadomościach Urzędu Patentowego” — przy równoczesnym opublikowaniu opisów patentowych (art. 34). Jeżeli już po udzieleniu patentu okazało się, że dany wynalazek nie nadawał się do opatentowania — patent zostawał unieważniony (art. 11). Skargę o unieważnienie patentu mógł wnieść każdy. Skargę taką, odpowiadającą warunkom formalnym z art. 39, doręczano zainteresowanemu w celu wniesienia obrony. Po wniesieniu obrony lub po bezskutecznym upływie terminu do jej wniesienia wyznaczano rozprawę, która miała charakter ustny i jawny. Niestawiennictwo stron nie tamowało przeprowadzenia rozprawy. Orzeczenie Wydziału Spraw Spornych mogło być zaskarżone do Wydziału Odwoławczego w terminie 2 miesiące (art. 44). Postępowanie odwoławcze toczyło się na tych samych zasadach jak postępowanie w I instancji, z tym, że strony mogły przytaczać nowe fakty i przedstawiać nowe dowody (art. 45). Wniesienie skargi o unieważnienie patentu, jak też orzeczenie o jego unieważnieniu zaznaczano w rejestrze patentowym, orzeczenie zaś o unieważnieniu patentu ogłaszano ponadto w „Wiadomościach Urzędu Patentowego”. W sy-

²⁶ Zob. bliżej: art. 8 zd. 2 ustawy.

²⁷ Zgodnie z art. 150 ustawy Urząd Patentowy posiadał: Wydział Prezydialny, Wydziały Zgłoszeń, Wydziały Spraw Spornych i Wydział Odwoławczy.

²⁸ Urząd nie miał prawa odmówić udzielenia patentu, nawet jeżeli zatrudnieni tam urzędnicy uważali, że patentowany wynalazek jest bezwartościowy.

tuacji nadania patentu odpowiadającego wymogom formalnym osobie nieuprawnionej nie dochodziło do unieważnienia patentu, ale do przepisania patentu na osobę uprawnioną (na jej żądanie).

Prawo patentowe uprawniało do wyłącznego korzystania z wynalazku w sposób przemysłowy i handlowy. Wyłączność patentowa nie działała jedynie przeciw użytkownikom²⁹ poprzednim i późniejszym. Użytkownikami poprzednimi były osoby, które jeszcze przed zgłoszeniem w Urzędzie Patentowym opatentowanego potem wynalazku stosowały go na ziemiach polskich w dobrej wierze (w szczególności byli to inni, wcześniejsi wynalazcy tego samego wynalazku, którzy zaniedbali jego zgłoszenia do opatentowania). Takim osobom służyło prawo korzystania z wynalazku opatentowanego na rzecz osoby trzeciej, jednak tylko w zakresie przedsiębiorstwa, w którym dotychczas z niego korzystały. Natomiast użytkownikami późniejszymi były przykładowo osoby, które pod ważnym tytułem szczególnym i w dobrej wierze nabyły i co najmniej rok wykonywały prawa do patentu, który następnie został unieważniony z powodu kolizji z prawem starszym. Użytkownicy późniejsi zatrzymywali prawo do wykonywania nabytych praw w takim zakresie, w jakim je wykonywali w chwili wniesienia skargi o unieważnienie patentu, jednak tylko za opłatą stosownych należności licencyjnych. Spory o prawa użytkownicy zarówno poprzednich, jak i późniejszych rozstrzygały sądy (art. 62). Z wyjątkiem praw, którymi dysponowali użytkownicy, prawo patentowe miało jednak charakter wyłączny, a uprawnienie to nabywał właściciel patentu już w momencie zgłoszenia wynalazku, jeżeli doprowadziło ono do jego opatentowania. W razie naruszenia wyłączności patentowej uprawniony, w drodze skargi sądowej, mógł żądać zaprzestania naruszenia i wydania niesłusznego wzbogacenia z ostatnich 3 lat³⁰.

Prawo patentowe było dziedziczne, jak również przenoszalne w formie umowy cywilnoprawnej. Nabycie tego prawa w drodze spadku albo zapisu testamentowego podlegało obowiązkowi zgłoszenia celem wpisu do rejestru patentowego (art. 17 ust. 1). Przeniesienie prawa patentowego między żyjącymi wymagało formy pisemnej³¹. Obok dobrowolnego przeniesienia praw do wynalazku ustawa przewidywała również przymusowe wyłączenie prawa patentowego na rzecz państwa lub na rzecz wolności przemysłowej (art. 53).

Prawo patentowe, poza prawem własności, mogło być również przedmiotem ograniczonych praw rzeczowych. Szczególne postanowienia w tym względzie ustawa zawierała odnośnie do licencji, która była uprawnieniem do wykonywania prawa patentowego w zakresie pewnego przedsiębiorstwa. Licencja powstawała

²⁹ Określenie to, wbrew wnioskowi Komisji Gospodarstwa Społecznego i Prawniczej (Druk Senatu Rzeczypospolitej Polskiej nr 9 z 1923 r.), nie zostało zastąpione słowem „użytkownik” i pojęcie „użytkownika” na stałe weszło do nomenklatury polskiego prawa własności przemysłowej. Znalazło się ono później również w ustawie o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji z 1926 r.

³⁰ Zob. bliżej: art. 23, 24 i 25 ustawy.

³¹ Do ważności wobec Urzędu Patentowego i osób trzecich wymagany był ponadto wpis do rejestru patentowego (art. 17 ust. 3).

na podstawie dobrowolnej umowy (licencja dobrowolna) lub na podstawie orzeczenia Urzędu Patentowego (licencja przymusowa)³².

W części drugiej — *o wzorach użytkowych i zdobniczych* — zawarto przepisy dotyczące:

- wzorów; powstania prawa, ograniczenia jego mocy, unieważnienia, wygaśnięcia, umorzenia i wywłaszczenia (rozdz. 1, art. 79–87);
- prawa do zarejestrowanego wzoru (rozdz. 2, art. 88–89);
- ochrony wyłączności zarejestrowanego wzoru (rozdz. 3, art. 90);
- ochrony wyłączności przemysłowej i handlowej (rozdz. 4, art. 91);
- postępowania i właściwości władz (rozdz. 5, art. 92–98);
- opłat (rozdz. 6, art. 99–103);
- postanowień przejściowych, międzynarodowych i dzielnicowych (rozdz. 7, art. 104–106).

Zgodnie z art. 79 ustawy wzór stanowiła nowa postać przedmiotu ujawniająca się w kształcie, rysunku, barwie lub materiale przedmiotu. Ustawa rozróżniała dwa rodzaje wzorów: użytkowy i zdobniczy — w zależności od tego, czy nowość postaci ma na celu podniesienie pożytku (wzór użytkowy), czy wywołanie wrażenia artystycznego (wzór zdobniczy). Ze względu na fakt, iż wzór użytkowy wykazywał pewne pokrewieństwo, a czasami stanowił równocześnie wynalazek, ustawodawca postanowił, że właściciel patentu na wynalazek, który to wynalazek miał zarazem cechy wzoru użytkowego, mógł zrzec się patentu i zgłosić wynalazek do ochrony jako wzór użytkowy (art. 81). Z kolei odnośnie do wzoru zdobniczego zachodziła możliwość kolizji z prawem autorskim, dlatego też rejestracja wzoru zdobniczego nie pozbawiała twórcy dzieła chronionego prawem autorskim możliwości dochodzenia tego prawa przeciw właścicielowi wzoru zarejestrowanego (art. 85). Prawo wyłącznego korzystania z wzoru w sposób przemysłowy i handlowy nabywało się przez zarejestrowanie wzoru w Urzędzie Patentowym. Prawo to rozciągało się na cały obszar Rzeczypospolitej Polskiej i trwało lat dziesięć. Wyłączono od rejestracji wzory, które nie spełniały kryterium „nowości”³³, lub naruszające prawa pewnych osób, jak również sprzeczne z obowiązującym prawem albo dobrymi obyczajami (art. 84).

Zgłoszenie wzoru do rejestracji następowało przez wniesienie podania, z treści którego wynikało, czy zgłaszany wzór był wzorem użytkowym, czy zdobniczym. Poza tym w kwestii wymogów formalnych zgłoszenia oraz odnośnie do regulacji związanych z badaniem zgłoszenia przez Wydział Zgłoszeń Urzędu Patentowego obowiązywały analogiczne przepisy do prawa patentowego. Jeżeli

³² Ustanowienia licencji przymusowej domagać się mógł pracodawca odnośnie do patentów uzyskanych przez swoich pracowników na wynalazki dokonane w jego przedsiębiorstwie (art. 15). Nie był to jednak jedyny przypadek możliwości ustanowienia licencji przymusowej (art. 21).

³³ Wymóg „nowości” wzoru oceniano analogicznie do przypadku wynalazków.

badanie wypadło pomyślnie, Urząd Patentowy wydawał zgłaszającemu świadectwo ochronne, wciągał wzór do rejestru wzorów użytkowych lub zdobniczych i ogłaszał rejestrację wzoru w „Wiadomościach Urzędu Patentowego”. Opisy zgłoszonych wzorów i ich załączniki były jawne i dostępne dla każdego. Jednak w przypadku wzorów zdobniczych zgłaszający mógł zastrzec ich utajnienie (na okres do 6 miesięcy od ich rejestracji). W większości pozostałych kwestii dotyczących wzorów stosowano przepisy zawarte w prawie patentowym.

W części trzeciej — o *znakach towarowych* — zawarto przepisy dotyczące:

- znaku towarowego przedsiębiorstwa; powstania prawa, ograniczenia jego mocy, unieważnienia i wygaśnięcia (rozdz. 1, art. 107–117);
- prawa do znaku (rozdz. 2, art. 118–120);
- ochrony zarejestrowanego znaku towarowego (rozdz. 3, art. 121–123);
- ochrony wolności handlowej (rozdz. 4, art. 124);
- postępowania i właściwości władz (rozdz. 5, art. 125–131);
- opłat (rozdz. 6, art. 132–136);
- znaków związkowych (rozdz. 7, art. 137–142);
- przepisów przejściowych, międzynarodowych i dzielnicowych (rozdz. 8, art. 143–148).

Znakami towarowymi były różnego rodzaju rysunki, obrazki, słowa, litery, liczby, formy plastyczne itp., mające na celu wskazywać odbiorcom, że towar pochodzi z pewnego przedsiębiorstwa (art. 107). Wyłączne prawo oznaczania towarów znakami powstawało, co do zasady, przez zarejestrowanie znaku, rozciągało się na całe terytorium i trwało 10 lat. Wyłączono z rejestracji znaki: nieposiadające dostatecznych cech odróżniających, naruszające prawa pewnych osób (do nazwiska, do firmy, do wizerunku), sprzeczne z obowiązującym prawem lub dobrymi obyczajami albo mogące wprowadzić w błąd odbiorców co do pochodzenia, rodzaju czy jakości towaru (art. 110). Ponadto niemożliwe było nabycie prawa do znaku identycznego ze znakiem już zarejestrowanym na rzecz innego przedsiębiorstwa dla tego samego rodzaju towaru (art. 112). Za identyczny uważano znak, który różnił się tak nieznacznie od wcześniejszego, że odbiorcy mogliby być wprowadzeni w błąd co do przedsiębiorstwa, z którego towar pochodził (art. 114). Celem nabycia prawa wyłączności na znaku powinien on być zgłoszony do rejestracji w Urzędzie Patentowym³⁴, gdzie badany był jedynie pod kątem braku przeciwwskazań do rejestracji wynikających z art. 107 i 110 ustawy. Urząd Patentowy (konkretnie Wydział Zgłoszeń) nie miał obowiązku sprawdzania, czy zgłaszany znak nie był identyczny ze znakiem wcześniej zgłoszonym lub zarejestrowanym odnośnie do tego samego rodzaju towarów. Jeżeli badanie przebiegło pomyślnie, Wydział Zgłoszeń wydawał tzw. świadectwo ochronne. W sy-

³⁴ Rozstrzygająca dla pierwszeństwa w rejestracji była chwila nadejścia zgłoszenia do Urzędu Patentowego.

tuacji, gdy zarejestrowany znak nie odpowiadał wymogom ważności, podlegał unieważnieniu na podstawie art. 116. Szczególne przepisy zawarto w ustawie na wypadek, gdyby zgłoszony lub zarejestrowany znak był identyczny z niezarejestrowanym znakiem znanym już na ziemiach polskich jako należącym do innego przedsiębiorstwa wytwarzającego lub sprzedającego towary tego samego rodzaju. Przedsiębiorca posługujący się niezarejestrowanym znakiem (używacz poprzedni) mógł, w ciągu roku od rejestracji znaku, zgłosić żądanie do Urzędu Patentowego³⁵ o uznanie prawa do znaku za jego prawo i przepisanie znaku na rzecz jego przedsiębiorstwa. Znak towarowy nie stanowił samoistnego prawa. Nabywany był dla przedsiębiorstwa i tylko z przedsiębiorstwem stanowił przedmiot własności oraz innych praw rzeczowych. Podobnie tylko z przedsiębiorstwem znak towarowy mógł przechodzić na inne osoby w drodze następstwa ogólnego lub szczególnego (art. 118). Znak towarowy dawał prawo wyłącznego posługiwania się nim w zakresie towarów określonego rodzaju. Nabycie wyłączności do posługiwania się znakiem nie było możliwe w odniesieniu do herbów państwowych, gminnych i innych korporacji publicznych, choćby nawet przedsiębiorca uzyskał prawo umieszczania ich w swych znakach towarowych (art. 110 *in fine*). Nadto prawo wyłączności nie miało mocy wobec używacza poprzedniego.

W części czwartej zawarto przepisy dotyczące:

- Urzędu Patentowego Rzeczypospolitej Polskiej (rozdz. 1, art. 149–156);
- rzeczników patentowych (rozdz. 2, art. 157–160);
- postanowień końcowych (rozdz. 3, art. 161–162).

Do załatwiania przewidzianych ustawą czynności powołano Urząd Patentowy z siedzibą w Warszawie³⁶ podlegający bezpośrednio ministrowi przemysłu i handlu (art. 149). Określono skład i strukturę Urzędu Patentowego, kompetencje jego prezesa, sposób podejmowania uchwał. Nadto ustawa wprowadziła nazwę *rzecznicy patentowi* i w art. 157–160 uregulowała status prawny tego zawodu. W postanowieniach końcowych powierzono wykonanie ustawy ministrowi przemysłu i handlu w porozumieniu z ministrem sprawiedliwości i uchylono moc obowiązującą wcześniejszych aktów prawnych (art. 161 i art. 162).

Ustawa o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych z dnia 5 lutego 1924 r. uchylona została z powodu przystąpienia Polski do zmienionej Konwencji Paryskiej o ochronie własności przemysłowej (tekst haski z 1925 r.)³⁷. Zastąpiło ją więc rozporządzenie o ochronie wynalazków, wzorów i znaków to-

³⁵ W razie sporu także w sądzie.

³⁶ Problem siedziby Urzędu Patentowego był podstawą dość ostrych sporów w czasie obowiązywania dekretu tymczasowego o Urzędzie Patentowym z 1918 r. Zob. bliżej: M. Słomski, *Postępowanie zgłoszeniowe przed Urzędem Patentowym PRL*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 26, Warszawa-Kraków 1981, s. 39 [w przypisie].

³⁷ *Ibidem*, s. 41.

warowych z dnia 22 marca 1928 r.³⁸, które w stosunku do ustawy charakteryzowało się jedynie drobnymi zmianami w warstwie merytorycznej i redakcyjnej³⁹.

Genesis, structure and important legal solutions of the Act on the protection of inventions, trade marks and designs of 5 February 1924

Summary

In the article the historical conditions for the enactment of the first Polish law on the protection of inventions, trade marks and designs in the Second Republic of Poland, taking into account the ongoing legislative work in the parliamentary forum, were explained in detail.

Moreover, the structure of the above mentioned Act was presented and attention was drawn to the more important legal solutions contained in the Act, in terms of its structure.

Keywords: intellectual property, industrial property, protection of inventions, trade marks and designs, the law of the Second Republic of Poland

³⁸ Dz.U.R.P. Nr 39, poz. 384.

³⁹ Zob. bliżej: S.M. Grzybowski, *op. cit.*, s. 1120–1121.